

הפיגוע באונית הגירוש Empire Heywood

בקיץ 1946 גבר זרם אוניות המעפילים שפקדו את חופי ישראל. בשלושת חודשי יוני-אוגוסט הגיעו 10 אוניות, ביניהן 'הגנה' שהובילה 2,678 מעפילים (העשירית, 'עמירם שוחט', עם 183 מעפילים, הינה היחידה שפרצה את ההסגר). בשלב זה החליטו השלטונות הבריטיים להתחיל ולגרש את המעפילים לקפריסין במקום לעצורם בעתלית. להעברת המעפילים מחיפה לאי השכן, חכר הצי הבריטי מספר אוניות תובלה. עד מהרה היו אוניות אלו יעד לפיגוע במסגרת 'המאבק הצמוד' לנושא ההעפלה. הפיגועים החיצוניים הוצאו לפועל ע"י 'החוליה', קבוצת חבלני הפלילים בפיקודו של יוחאי בן-נון והפנימיים ע"י מלוי האוניות, שהצטרפו למסע עם המעפילים לקפריסין.

Empire Heywood הינה האוניה הראשונה שנפגעה ב-18 לאוגוסט 46 בפעולת חבלה שביצעו בה זלמן פרח ומלווי הספינה 'כתריאל יפה' אליעזר טל וה'גידעונית' איה מאיר (פינקרפלד). מעפילי ה'כתריאל יפה', שנתפשה ב-13 באוגוסט, הוחזקו במעצר ע"ג הספינה במפרץ חיפה במשך כמה ימים משום שהמחנות בקפריסין עדיין לא היו מוכנים¹. שהות זו נוצלה להבריה לספינה חומרי נפץ ע"י זלמן פרח, מפקדה הראשון של המחלקה הימית, שהתחזה לסבל בעת העברת מזון למעפילים. ההחלטה בדבר הפיגוע נפלה לאחר שמעפילי שתי הספינות 'גור' ו'הנרייטה סולד', שנתפשו יום-יומיים קודם לכן, גורשו כבר לקפריסין.

עפ"י עדותו של אליעזר טל, מפקד ה'כתריאל יפה', נתרכזה ע"י איה 'הגדעונית' קבוצת נערות בגיל 16 לערך שהטמינו בחשאי את חומרי הנפץ מתחת לבגדיהן, ובשיתוף פעולה בינו לזלמן [השליח המוזכר בקטע הבא] בוצע הפיגוע²:

למרות החיפוש המדוקדק בבגדי המעפילים, בזמן ההעברה, הצלחנו להעביר את חומרי הנפץ לאונית הגירוש. מיד עם בואנו לאניה החילונו מחששים אפשרות לחבל בה. לאהר בדיקה בתבר, שהעולים שוכנו בחלק אשר מעל פני המים והפתח היורד מטה היה חסום בלוחות-עץ, מכוסים ברזנט וקשורים בתיל. לאחר עמל של חצי שעה, בקירוב, הצלחנו לפרוץ פתח ובינתיים הכינו הנערות — בהדרכת חברתנו האלהוטאית — את החומר. לצורך ירידה אל תחתית האניה התקנו סולם חבלים בגובה הדרוש — כשמונה מטרים — ובר ירדתי למטה, שם פעלתי באפלה מוחלטת. לפי שנצטוונו להיזהר ביותר, לא לקחתי עמי אלא תמישה ק"ג חומר. עליתי שוב למעלה ושלחתי את השליח שהגיע לספינתנו — חבלן מניסה ממני — והוא ירד, הצית את החומר ומיהר לעלות. לא עברו רגעים מעטים וארעה ההתפוצצות. כיוון שבמשך כל הלילה הטילו מלחי אניות המשחית פצצות-עומק בסביבת האניה — כדי למנוע התקרבות צפויה של חבלנינו — לא שמעו החיילים את קול ההתפוצצות. הפרץ שניבעה באניה היה לא-גדול, אך התפוצצות זו עיכבה לימים אחדים את הפלגת אנית-הגירוש. קציני האניה החלו חוקרים את המעפילים, אם יודעים הם מי ביצע את החבלה. מובן שטפיהם לא הצליחו להציל מאומה. רק הנערות, שטרחו בהעברת החומר ובהכנתה היו גאות הרבה בסתר לבן...

הגירוש לקפריסין נדחה בכמה ימים, אך ההישג היה כביר. הפיגוע הזה ופיגוע סמוך ב-22 לאוגוסט באנית הגירוש Empire Rival אילצו את הצי הבריטי לעבור למגננה ולנטוש את נמל חיפה כנמל בית.

¹ N. Stewart, The Royal Navy and the Palestine Patrol. p' 64.

² 'ספר הפלמח', כרך א', עמ' 688-691.